

MNV

4.12.2019

Aktion Österbotten

Inspirera och inspireras – studiebesök till Öland 10-14.5.2019

Denna rapport består av följande delar:

1. En i artikelform skriven dokumentation över resan. En lite omskriven artikel som ingått i Murmursunds Allehand som utkom i november 2019
2. Var hitta mera information om studiebesöket till Öland?
3. Hur lever projektet vidare?

Att få uppleva Ölands stora vårfest "Öland spirar", kulturarvet Stora Alvaret, besöka bl.a. fyrerna Långe Jan och Långe Erik, besöka naturreservat i norr och söder, besöka Sollidens slottsträdgård och se slottsparken spira, känna doften av körsbärsträd och andra fruktträd som blommor, se stora gula rypsfält och vackra magnolia blomma och se skatnävans rosa blomster på öppna fält i Böda på norra Öland m.m. är något alldeles speciellt. Och att dessutom få ha med sig Ölands bästa världsarvsguider och Leader-rådgivare i bilen som gör sitt allt för att sundombor skall få ut så mycket som möjligt av sin studieresa, det är värdefullt!

Sundomborna Jonna Lindqvist, Sven-Olof Skagersten (Sundom Lokal-TV), Ingemar Sundelin (Sundom Bygdeförening) och Marit Nilsson-Väre besökte Öland i strålande majväder under Öland Spirar dagarna 2019, som ordnades över hela Öland för åttonde året i rad. Resan var en temaresa under namnet **Inspirera och Inspireras** som Sundom områdeskommitté ansökt bidrag till från Aktion Österbotten. Varje by och företag på Öland ordnade egna aktiviteter under Öland spirar dagarna och hela ön blomstrade en helg med naturupplevelser och lantliv och aktiviteter överallt.

Som värd för studiebesöket stod Lars Wellin, verkställande sekreterare inom Lokal Utveckling KalmarÖland och projektledare inom SydOst Leader, samt Mörbylånga kommun. Världsarvs samordnare Emma Rydner guidade gruppen genom världsarvet stora Allvaret och deltog i presentationerna inom de södra delarna av ön

Under sommaren 2018 fick Sundom områdeskommitté beslut från NTM-centralen i Österbotten att den planerade studieresan till Öland kan godkännas som en Leader-resa mellan Sundom områdeskommitté och Lokal Utveckling KalmarÖland. Studieresan finansierades till 85% med medel från europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, detta som ett led i det att Europa vill investera i landsbygdsområden. Den återstående 15 % stod deltagarna själva för.

Målet med inspirationsresan, att hitta ett samarbete för utveckling och innovationer

När pengar för motsvarande temaresor utlystes av Aktion Österbotten såg Sundom områdeskommitté en chans att besöka Ölands unika natur och besöksnäringen på Öland, att skapa en internationell kontakt mellan Öland och Sundom, som på sikt kunde leda till ett långsiktigt samarbete mellan Sundom och KalmarÖland. Här sågs också synergieffekter med det geologiskt intressanta kraterområdet Söderfjärden och Världsnaturarvet Kvarkens skärgård och Ölands kulturarvsområde Stora Alvaret. Ett samarbete existerar redan sedan tidigare mellan Kalmar universitet och Meteorian i Sundom.

Sundom områdeskommitté kontaktade Lokal Utveckling KalmarÖland med spörsmål om att starta upp ett samarbete i form av en studieresa till Öland och fick nästan omgående en inbjudan att besöka ön. Som projektets mål ville Sundom peka på det unika i naturen som kan lyftas fram i det dagliga livet och inom turismen samt att via inspiration från Öland värna om de näringar som finns i Sundom by och utveckla dem vidare på ett hållbart sätt inom en form av landsbygdsutveckling.

Projektets mål är att också att få ta emot ett motbesök från Öland och att skapa gemensamma projekt och nya innovationer som utvecklar områdena, i vårt fall Sundom, byn i staden. Motbesöket från Öland torde bli under våren eller hösten 2020 eller möjligen följande år, men det besöket bör för Leadergruppen KalmarÖlands del ännu förankras i befintliga projekt inom landsbygdsutveckling. Vasa stad ställer sig positivt till besöket och eftersom Sundom områdeskommitté underlyder stadsstyrelsen kan områdeskommittén bjuda in en motsvarande grupp från Öland på svarsvisit.

Resans upplevelser finns dokumenterat på film

Sundom Lokal-TV gjorde en fin dokumentär över resan, Sven-Olof Skagersten filmade under hela besöket och filmen visades i Sundom TV söndagen 15 september under namnet "Inspirera och inspireras på Öland – Sundom". Öland spirar dagarna inleddes för gruppens del med en Bomässa i Grönhögen, där det bl.a. diskuterades kring boende och finansieringslösningar för seniorboende, gemensamboende och tillsammansboende.

Sundomgruppen fick också besöka Sollidens slott där ett unikt samarbete arrangerades mellan Sollidens slott och Lantbrukarnas riksförbund under namnet "En svensk bonde i tiden". Tillsammans lyfte man fram den moderna svenska bonden och hans vardag. Där fick gruppen också träffa världsarvsamordnare Emma Rydberg och diskutera Kvarkens världsarv och

skillnaderna mellan kulturarv och världs naturarv. I slottsparken fanns en mängd regionala matproducenter på plats som visade och sålde sina produkter. Besökarna fick också ta del av ett blandat utbud inom de gröna näringarna, kunskapsstationer om mjölkkor, får och lamm, ull och kött. Världsarvets och matens historia på Öland belystes i ord och bild. Sundomborna fick ytterligare besöka Norrgårdens grönsaker, där största delen av Sveriges bönor produceras och där man på gården säljer närproducerade produkter och hantverk.

Himmelsberga, Ölands museum

Mitt i det öländska odlingslandskapet finns välbevarade gårdsmiljöer från 1700-talet och 1800-talet, Himmelsberga Ölands museum. På detta vackra muséoområde kunde man se hur folk levde förr i tiden, men också se dagens konstverk, hemvävda mattor, glaskonst, textilier och andra produkter som tillverkats småskaligt för turismen på Öland.

På södra Öland finns Eketorps borg som representerar såväl järnåldern som medeltiden. Ett nyinvigt område där bl.a. kronprinsessan Viktoria inledde sina vandringar i de svenska landskapen och vandrade genom världsarvet på Öland sommaren 2018. I Ottenby Naturrum på Ölands södra udde kunde gruppen se sälar sola sig och höra fågelläten. Ottenby är en av Sveriges absolut främsta fågellokalerna.

Stora Alvaret med karg mark, stenrösen och inhägnader fascinerade sundomgruppen, stenar och minnesmärken, får och kor som betade, enrisbuskar och något enstaka körsbärsträd som blommade. Enastående vacker natur, med skör och fin blommande växtlighet som knappt kunde ses utan att man stannade upp och gick på marken. Det vackra, det fina, det unika blev kvar på näthinnan och skall växa och bli något större.

Företagsbesök, Hamngrillen i Mörbylånga kommun

Gruppen träffade olika företagare under sin resa vid de olika besöksmålen under Öland spirar dagarna, och bland dem årets företagare 2017, Eva Fransson i Mörbylånga kommun. Eva driver familjeföretaget Hamngrillen tillsammans med sin make Ove Augustsson sedan 2008. Grillen grundades av Evas föräldrar Isa och Hasse Fransson år 1977. Grillen är handikapp-anpassad på många sätt och fick år 2018 en tillgänglighetsutmärkelse.

Var hitta mera information om studiebesöket till Öland?

Sundom Lokal-TV har dokumenterat resan. Visades i TV-sändningen 15.9.2019

Projektgruppen från Sundom har också gjort egna hemsidor på facebook under namnet "Inspirera och inspireras" där hela resan finns dokumenterad i ord och bild

Utöver dessa har resan dokumenterats i en artikel i Murmursunds Allehanda, som utkom i november 2019. Därtill finns det en foto-baserad PowerPoint över resan och fyra inramade fotocollage.

Hur lever projektet vidare? Hur syns den i byn?

Resan presenterades för sundomborna i Sundom lärcenter tisdagen 10 september. På samma gång fick sundombor även en utförlig presentation av Leaderrådgivare Åsa Blomstedt som inspirerade och fick bl.a. kronvikbor att fundera kring Leaderprojekt.

Sundom områdeskommitté har för avsikt att skicka in en svarsvisitinbjudan till Lokal Utveckling Kalmar Öland, Lars Wellin och Emma Rydner och ser fram emot ett motbesök från Öland under våren eller hösten 2020. Vi vill skapa ett diskussionsforum för gemensam vidareutveckling och samarbete med tanke på möjliga framtida projekt.

Vi ser också en möjlighet att utnyttja det vi sett och upplevt i andra landsbygdsprojekt och ett möte inplaneras med utvecklingschef Maija Alasalmi på Vasa stad till våren 2020 (ordförande MNV har preliminärt diskuterat landsbygdsutveckling med M.Alasalmi)

Temagruppen bestående av Jonna Lindqvist, Sven-Olof Skagersten, Ingemar Sundelin och Marit Nilsson-Väre sammankom till ett möte hemma hos Marit i november 2019 och gjorde följande lista på vad man kunde förverkliga även i Sundom, upplevelser på Öland som inspirerat:

- **Sundom dagar** i stil med Öland spirar dagar. Vi har redan Sundom sommarfest och Sundom Loppisrace i slutet av sommaren och i samband med sommarfesten 2019 ordnades även en konstauktion och en hantverkarmarknad för sundombor vid muséområdet. Detta kunde utvecklas till Sundom-dagar med sommarmarknad eller skördemarknad med lämpligt program som också tar modell från Öland. Någon tillställning vid Öjberget kunde också locka i samband med t.ex. Konstens natt i augusti.
- Likaså kunde **Muséedagar ordnas i Sundom eller Öppna trädgårdar på våren**, när Sundom och våren spirar.
Områdeskommittén skall behandla det här på sitt möte och diskutera ärendet med föreningar i Sundom och främst med dem som hittills stått värdar för Sundom sommarfest och dylika tillställningar.
- **Kronvik simstrand** kunde utvecklas, liksom båthamnen där intill. Där kunde finnas båtservice, septistankar och ett tankningställe för båtar. (jfr Grönhögen på Öland) Likaså kunde där byggas en gästhamn med duschmöjligheter, café eller en restaurang på udden, bättre omklädningsrum vid simstranden och annat som skulle skapa gemenskap och ge mervärde, speciellt sommartid.
- Även **Långskärets fiskehamn** kunde utvecklas, trots att det ligger långt från byns och stadens centrum. Där kunde man utveckla fiskerinäringen med förädling av fisk, men området kunde också utvecklas med tanke på båtägare och andra som tar i land. Här kunde man ta modell från Böda hamn på norra Öland. Vägen kunde grundförbättras ut till Långskäret.

Cykelvägar kunde byggas med tanke på hållbara färdsätt och med tanke på välmående och trygghet. Här kunde även cykelturism lanseras för Sundoms del ut längs Sundom vägen och runt hela Söderfjärdens område. På Öland byggde man med statliga medel cykelvägar från norr till söder. I Sundom kunde man fokusera på cykelvägar mera än i dag. Det finns mycket att se och uppleva, både för sundombor och för turister. Vacker natur som kan beskådas från cykeln bättre än från bil. Cykeluthyrning kunde finnas i Sundom by eller staden Vasa.

- **Öjberget** kunde utvecklas på många olika sätt: vandringsstigarna kunde förnyas och göras mera intressanta, med olika aktiviteter längs stigarna och bättre informationstavlor. **Vandringsstigarna** kunde även vara mera handikappvänliga på de ställen där det är möjligt med tillgängligheten. Visit Vasa kunde bättre märka ut dessa stigar på befintliga kartor åt turister. Här ser vi kopplingar till Trollskogen och Naturrum på norra Öland. Också **Naturrum** fanns i södra delen av Öland. Uterum för skolklasser och andra, mera informationstavlor om djurriket, fågellivet och den unika naturen. På Öjberget kunde också ordnas musikställningar vid konditionstrapporna, precis som vid Trollskogen och Naturrum i norr eller vid kalkstensurgrävningen i nordvästra Öland. Likaså kunde akustiken tas tillvara vid Björsberget i Sundom, vid "Grusgräven, stenkrosset" där man kunde ha spelmän spelandes ute på flottan. **Uteläktare** kunde byggas på dessa ställen.

I samarbete med skolan kunde **Sundom guider** utbildas vid Sundom skola, skolbarn som lär sig om byn och som får guida sina föräldrar och syskon och som erhåller ett diplom för sina kunskaper som Sundomguider. På Södra Öland ordnades ett samarbete mellan Världsarvsföreningen och Lågstadieskolan, där man utbildade Världsarvs guider. Det var något som barnen var mycket stolta över när de fick under en hel dag fungera som guider för sina föräldrar och äldre syskon. Denna förankring stärker bykänslan och ger en bra grund för barnen att växa i.

Vad gäller **boendet**, så gav Bomässan oss mycket. **Att bygga energibesparande med samboende** för äldre ensamstående människor eller samboende för yngre familjer. Alla behöver inte äga allt, utan man kan äga tillsammans. Också tankar kring framtidens boende **och samspelet med naturen lyftes fram.**

I samband med Sundom centrum-planeringen kunde man beakta dessa aspekter, också **grönsaksodlingen i centrum. Rekoverksamheten** kunde lyftas upp som en specialitet för Sundom. (Jfr Bonden i tiden och allt det som Solliden bjöd på och Norrbackens grönsaker). När vi tänker på Sundom centrum och utvecklandet av en ny butik eller ett butikscentrum kunde tanken med närodlat bättre poängteras och utvecklas. Sundom kunde här vara föregångaren i Finland som Byn i staden.

På **Öland reparerade** man också gamla tak, väderkvarnar och byggnader. Här kunde man reda ut hur gamla väderkvarnar skall renoveras regelrätt och ordna gemensamma kurser i gammaldags hantverk. Himmelsberga muséområde hade många aktiviteter som kunde implementeras i Sundom.

Det finns också i planerna att ytterligare spjälka upp olika delmål och projekt som gruppen fått uppleva och försöka fotfästa dem i Sundom. Gruppen som besökte Öland skall noggrant analysera det upplevda och se vad som kunde förverkligas även i Sundom. Är det Sundom spirar dagar, skördemarknader, Naturrum, uterum vid Öjberget för skolklasser, en utbyggd fiskehamn eller närodlade Sundom produkter? Kanske vi kunde utlysa en Sundom bonde i tiden? Mycket tankar att spinna vidare på.

Marit Nilsson-Väre